

שירה וסיפורת PROSE & POETRY

מרכז אריאל
למחקרי מדיניות

Ariel Center for
Policy Research

נובמבר 2008 • חשון תשס"ט

צהרי יום א' בגן ציבורי

מרי סטולר

לימינם השתרע גן פוטוצקי, גאות העיר והפלך, מתת נדיבה של משפחת הנסיכים המהוללת. שדרת תרזות שופעות צמרת הוליכה אל תבל קסומה של אשליה שלווה ורוגעת. השלט בכניסה אסר, בכל חומר הדין, על מרה ובנה להיכנס לתוכו.

"תגיי, אמרה מרה לבנה, "אנחנו נפשוט את המעילים, נקפל אותם כך שלא יראו את הטלאי, ונשב קצת לנוח על ספסל בגן."

תגייק, שראה סנאי מקפץ בשיחים ביקש לרוץ אחריו, אבל מרה לפתה את ידו ואמרה לו שבגן צריך להתנהג בנימוס, והזכירה לו לדבר רק פולנית. שאונה של העיר נמוג בין עצי הגן העתיקים; היה שקט מאד ומרה האזינה לרחש החצץ הנדרך בשביל. הם ישבו על ספסל מגולף מסעד, האהילה עליהם עלוותה הסמיכה של בוקיצה זקנה ומסוקסת. גן ישיש בסרבל צהוב וכובע מצחייה גזם שיחי יערה בסמוך. למראה השניים הסיר את כובעו ואיחל למרה יום יפה. מרה השיבה לו ברכה. הקיץ היה בראשיתו. בושם הלילך עמד באוויר, שיחי השושנים פרחו בלבן ואדום, וערוגות קטיפה של אמנון ותמר היו סדורות לאורך שבילי הגן ופאות הדשאים.

על ספסל לא הרחק ישבו חייל ונערה, היא בשמלת תכלת והוא במדי ווהרמאכט ירוקים. הוא ביקש להסביר לה דבר-מה. אבל הנערה צחקה ואמרה שוב ושוב בפולנית, "אני לא מבינה, לא מבינה, לא מבינה..." על פני החייל עלה מבע משועשע של ייאוש. כל מה שביקש לומר לה היה פשוט כל כך.

תגייק, שהסנאי נעלם מעיניו במעבה השיחים, ישב על הדשא והתבונן בגן. הוא רצה לגשת אליו, אבל מרה קראה לו שלא להפריע לאדון הגן בעבודתו.

"אבל גבירתי, הילד לא מפריע, להיפך, אמר הגן, "ולמי נועד, אחרי הכל, הגן, אם לא לילדים?" והוא הראה לתגייק איך צריך לגזום ענף. הילד אחז בשתי ידיו הקטנות את המזמרה הגדולה ובמאמץ משותף כרתו השניים ענף קמל משיח יערה.

בינתיים קמו הנערה והחייל ופנו ללכת. הוא חיבק בזרועו את גזרתה והיא הניחה את ראשה על כתפו. נראה שסוף-סוף הגיעו לידי הבנה.

על הספסל ישבו עכשיו אומנת בסינר מעומלן וילדה קטנה עם כלבלב, שקיפץ סביבה וכשכש בזנבו. האומנת הוציאה פרוסת נקניק מסלסלת נצרים; הילדה הרימה את הפרוסה מעל ראשו של הכלבלב, שקיפץ על שתי רגליו האחוריות. היא ליטפה את ראשו והכלבלב אכל את הנקניק מידה, מתבונן בה בהכרת תודה בחרוזי עיניו העגולות.

מרה התפללה בלבה שבנה לא יראה את הקורה על הספסל בסמוך. מאז הבוקר עוד לא ביקש לאכול. פלאי העיר הגדולה, ועכשיו הגן, הסיחו את דעתו, אבל מרה חששה מן הרגע בו יתחיל להציק לה. תגייק ידע שאמו כועסת עליו כשהוא מבקש ממנה לאכול ודחה ככל שיכול היה את בקשותיו. אך ממבטיו האילמים, שהלכו ותכפו, ידעה מרה שהערב מציק לו. היא שמרה בכיסה גוש נוקשה של גבינה צהובה, דמי רחמיו של האיש שמצא אותם הבוקר מכורבלים בסוכת הכלים שמחוץ לביתו.

* * *

הוא התבונן, שקט וחמור סבר, בעיניה הקרועות לרווחה מפחד של האישה הצעירה הסוככת על בנה הפעוט, הישן בזרועותיה. הוא הניח לידם על הארץ ספל תה, פרוסת לחם עבה וקובייה גדולה של גבינה צהובה, ואמר לה שתאכל ותלך.

"בני... הוא רק בן שלוש, אדוני לא יסגיר אותנו, התחננה מרה.

"לא, לא אסגיר, אמר האיש והלך אל ביתו.

מרה השקתה את בנה הישן למחצה במשקה השחור והמר, אחר כך יצאו מן הסוכה ופנו ללכת משם בצעד מהיר, אך לא מהיר מדי, שלא לעורר תשומת לב. את פרוסת הלחם אכלו בדרך, את הגבינה הסתירה מרה מבנה, כמוצא אחרון, בכיס המעיל.

* * *

לרוע המזל פנה הגנן אל הסככה בה איחסן את כליו ותגייק חזר אל אמו. הכלבלב רבץ עכשיו לרגלי הילדה הקטנה, האומנת פרשה מפית לבנה על הספסל והניחה עליה לחמניות, תרמוס עם משקה וצלוחית ריבה.

"תגיי, גם אנחנו נאכל עוד מעט," אמרה מרה.

"לא נכון, אמא תמיד אומרת ככה," אמר תגייק בטרזוניה, והתבונן מהופנט במטעמים שעל הספסל בסמוך.

מרה נשכה את שפתייה, ואמרה לבנה שזה לא יפה ולא מנומס להסתכל כשאנשים אחרים אוכלים. בינתיים הבחינה האומנת במבטיו החומדים של תגייק. היא אמרה משהו בקול נמוך לילדה, אספה הכל במהירות לסלסלה והסתלקה משם עם הילדה בזרועותיה. הכלבלב רץ אחריהן בקול נביחה מקוטעת.

תגייק התבונן באמו במבט מאשים, ומרה, חוששת לפגוש בעיני בנה, הביטה סביב בעניין מדומה, כאילו על הדשא סביב פזורות לחמניות בחמאה ונקניקיות תלויות מענפי העצים.

"מותר לי?" היה זה הגנן הישיש, שביקש לשבת לצידם ולנוח מעט מעמל יומו.

"אבל כמובן," אמרה מרה בשמחה גלויה, ופינתה מקום על הספסל.

"גם גננים צריכים לשבת מדי פעם," אמר וישב בקול אנחה,

הגב, גבירתי הצעירה, הגב, כן, כן, זיקנה לא שמחה, לא לא; ואיזה ילד יפה שיש לה, ושמו, כך שמעתי, תגייק, זאת אומרת תדיאוש. יפה יפה, מה נאמר ומה נדבר, שם מצוין, שם מעודד בימים קשים אלה; אם כי, להודות על האמת, לא היה מזיק לו להסתפר, ל'פאן תדיאוש' שלנו.*

והוא פרע בחיבה גלויה את רעמתו הלבנה של הילד.

בינתיים התיישב על הספסל הריק זוג מבוגר. הוא, חגיגי משהו במקטורן גברדין וצווארון מעומלן, מביט מולו רציני וקודר. היא, אשה קטנה בשמלת קטיפה ונעלי לכה, חייכה חיוך מאולץ אל מרה, שליבה נצבט בחרדה למראה עיניה המבוהלות של האישה ממול. למראה השניים הפסיק הגנן פתאום את שטף דיבורו. הוא התבונן בהם בחטף ופיטם את מקטרתו בכוונה רבה.

"גבירתי רואה את השניים שם," קולו של הגנן היה נמוך ועמום עד שְמֶרָה שמעה בקושי את דבריו. "זייד, חי ראשי, זייד אני אומר לך, ואני יודע מה אני אומר. תחכה לה גבירתי כאן, ואני אלך לקרוא למי שצריך, ואם השניים יקומו לפני שאגיע, תגיד לי גבירתי לאן פנו, ואתה," הוא פנה אל תגייק, "תיכף תלמד גם אתה משהו מועיל בחיים." הוא הצית את מקטרתו, מלכסן מבטו אל הזוג, קם בגניחה, ודידה משום ללא חפזון.

מרה חשבה מהר. אם תזהיר אותם ייתפסו ממילא, וסוכן החרש שיופיע מיד יערוך איתה את החשבון. אם תקום לברוח, תיתפס ללא ספק; לאן תברח עם ילד על ידיה? אם לא תעשה דבר תהיה שותפה סמויה למותם של שני זרים אלה. מרה לא נעה. היא ישבה משותקת, חיבקה את ראשו הזהוב של בנה, תחבה לידו את חריץ הגבינה ואמרה לו שהנה עכשיו הוא רואה שהיא מקיימת את הבטחותיה; והוסיפה, ללא סיבה נראית לעין, שלא ידאג ושהכול עוד יהיה בסדר.

---

* **פאן תדיאוש** מאת אדם מיצקביץ' הוא האפוס הלאומי של פולין; תגייק הוא כינוי של תדיאוש; תגיו – כינוי חיבה.

הצעיר במעיל העור שניגש אל הזוג על הספסל לא הרים את קולו. הוא הזדהה ביבושת מנומסת וביקש מהם להראות לו את ניירותיהם. מרה לא שמעה ולא רצתה לשמוע את דבריהם; היא ראתה אותם קמים ומתלווים אל שוטר החרש. הם עברו על פניה, חיוורים כסיד. הגבר לפת בחוזה את כתפי האישה, שהתבוננה בו בעיניים שואלות. סנטרה רעד וניכר בה שהיא חונקת את בכייה. הגנן חזר והתיישב לצידה.

גברתי הצעירה ראתה איך שפחדו. יהודונים, תיכף ידעתי. תיכף נהיו לבנים כמו קיר, ואני מתערב, במחילה ממנה, שכבר בטח עשו במכנסיים. ככה, היא יודעת, מכירים את היהודים, לפי הריח. יש כאלה שמכירים אותם לפי האף, אבל אני מכיר אותם לפי הריח. כלומר, אם לדייק, אז זה יוצא גם כן על-פי האף,

והישיש הצטחק בקורת-רוח מן החידוד, וחזר לפטם את מקטרתו שכבתה.

ביאנובסקה** כבר יטפלו בהם. אם רק מעט ממה ששמעתי באמת קורה ביאנובסקה, אז אני, גברתי הצעירה, לא מקנא בהם. פעם, יודעת גברתי, לפני שגמרו פה עם הרוב, אפשר היה לדוג כאלה איזה שניים-שלושה ליום, והאדם הייתה לו שמחה בלב שהוא עושה משהו למען אמונתנו הקדושה וישו אדונו.

כאן גנח הגנן הישיש והצטלב ברוב כוונה. מרה מיהרה להצטלב גם היא.

גברתי יודעת, יש כאלה שעושים את זה בשביל כסף. לא שזה לא בסדר, היום קשה, קשה מאד, גברתי הצעירה, ומה אני מספר לה, גם לה בטח לא קל, רואים לפי הבגדים, אז כל זלוטי שאתה מביא הביתה חשוב מאד גברתי, אבל אני עושה את זה בשביל האמונה, שכה אחיה.

כאן הנמיך הגנן את קולו והוסיף כמעט בלחש: "להגיד שאני אוהב את הגרמנים גברתי, נו את זה אני לא אגיד, אבל בעניין היהודים האלה הם צודקים במאה אחוז, גברתי שומעת, במאה אחוז."

הגנן משך מלוא ריאותיו ממקטרתו ופלט את העשן טבעות טבעות. מרה השתעלה.

"אלפי סליחות, גברתי הצעירה," התנצל הישיש ופיזר את העשן בידיו. "גם כך פטפטי שלא לצורך, כזה הוא טבע האדם גברתי, הנה אני כבר הולך, סליחה." והוא קם בגניחה, פרע בחיוך של חיבה את רעמתו של הילד, אסף את כליו ודידה משם והלאה.

* * *

** Janowska – מחנה ריכוז והשמדה של יהודי לבוב ודרום אוקראינה.